

**รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
**A MODEL FOR DEVELOPING LEADERSHIP OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS
AT PRIMARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA**

อดิศักดิ์ นวลสิงห์¹* ปรีชา คัมภีรปกรณ์² ไชยา ภาวะบุตร³ และ วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์³

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

² รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

* Corresponding Author E-mail : adisak_nu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้น โดยการทดลองใช้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบภาวะผู้นำของครูพลศึกษา มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตอนที่ 3 ศึกษาสำรวจโดยการตอบแบบสอบถามจากครูผู้สอนพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 680 คน ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบ ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมิน การพัฒนา ชุดพัฒนา วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่ามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บุคลิกภาพ 2) คุณธรรมจริยธรรม 3) ความรู้ ความสามารถ 4) การพัฒนาตนเอง วิธีการพัฒนามีวิธี ดังนี้ ได้จากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบ และสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาจากการสำรวจครูผู้สอนพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนประกอบดังนี้คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการพัฒนา ชุดพัฒนา การติดตามและประเมินผล แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ 1) การปฐมนิเทศ และการประเมินตนเอง 2) การฝึกอบรมพัฒนา โดยยึด การเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) ใช้เวลาในการพัฒนา จำนวน 2 วัน 3) การฝึกปฏิบัติการ และ 4) การกำกับ ติดตามและประเมินผล ชุดการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา มี 4 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 บุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษา ชุดที่ 2 คุณธรรม จริยธรรมของผู้นำครูพลศึกษา ชุดที่ 3 ความรู้ ความสามารถของครูพลศึกษาและชุดที่ 4 การพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพครูพลศึกษา ซึ่งแต่ละชุดประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) วิธีการพัฒนา 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ เอกสารอ้างอิง และ 5) กิจกรรมการพัฒนาและการติดตามและประเมินผล หลังการพัฒนา 2 สัปดาห์ และผลของการประเมินรูปแบบ มี 2 ส่วน ความเหมาะสมของรูปแบบ ดังนี้ 1) ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ

รายงานสรุปประกอบ พบว่า หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด ชุดการพัฒนา ในแต่ละองค์ประกอบ และการติดตามและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ รูปแบบพัฒนา มีประสิทธิผลโดยผู้ที่เข้ารับการพัฒนาก้าวหน้าตามรูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามองค์ประกอบภาวะผู้นำทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยหรือในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านทุกองค์ประกอบมากที่สุด โดยมีผลการพัฒนาเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 2.66 ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 91.84 และผู้เข้ารับการพัฒนา เกิดความคงทนของภาวะผู้นำ ของครูพลศึกษา ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมระยะติดต่อกับพฤติกรรม หลังการทดลอง โดยการติดตามหลัง 2 สัปดาห์ พบว่า ค่าเฉลี่ยในภาพรวมเพิ่มขึ้นจาก 4.77 เป็น 4.90 เพิ่มขึ้น 0.14 หรือคิดเป็นอัตรา ร้อยละ 51.93

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ครูพลศึกษา

ABSTRACT

The objectives of research was: creative the formative of leadership of Primary school for Physical Education Teacher in Sakon nakhon Primary Education Office in the North Eastern of Thailand by experimental. The research has developed for 3 periods; including period 1. specific the conceptual framework and factors of Physical Education Teacher leadership that has 3 steps. Step1 review literature step2 study from the specialist step3 survey by giving questionnaire to 680 Physical Education Teacher in Sakon nakhon Primary Education Office. Period 2 create and develop formative period 3 Assessment tools and instrument for research were the development evaluation, Development package, Analyzed data by Mean and Standard Deviation. The result of the research found that there are 4 factors; 1 Personality appearance 2. Moral and ethical 3. Ability 4. Self-progress. The way to develop were study from text books theories and the specialist to get the configuration and survey the necessary to develop Physical Education Teacher in Sakon nakhon Primary Education Office. The Configuration of formative for Physical Education Teacher in Sakon nakhon Primary Education Office were; principle, target process, development package. There are 4 period s for Supervision and assessment were; 1. Orientation and self – assessment 2. Course training by adult learning style 2 days 3. Action and 4. Monitoring and Evaluation. There are 4 development packages for Primary school Physical Education Teacher. Package 1. The personal appearance of Physical Education teacher 2. Moral and Ethical of Physical Education teacher 3. The Ability of Physical Education teacher and 4. Self – progress and Occupation progress. In each package including; 1. Objectives 2. text 3. the way to develop 4. References. 5. Activities to develop and monitoring and Evaluation after 2 weeks. There 2 parts of evaluation formation result 1. The appropriate formative for leadership development for Physical Education teacher is the most appropriated level. In each configuration found that the principle target development process is in highest level. The monitoring and Evaluation is in the most appropriate in every configuration. The formative has effectiveness to the participants that they changed the behavior with the leadership configuration all 4 aspects which is highest average. Consider in all aspects found that in every configuration is in highest level. The average increased 2.66 that is increased 91.84%. The participants has permanent leadership of Physical Education teacher which is compared between monitoring behavior and after

experiment by following 2 weeks found that holistic average is increased from 4.77 to be 4.90 that is increased 0.14 or increased 51.93%.

Keywords : Leadership, Physical Education Teachers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางกระแสสังคมยุคใหม่ที่ก้าวสู่โลกาภิวัตน์ (โลกอันไร้พรมแดน) (Globalization) และการเปลี่ยนแปลงสังคมสู่สังคมฐานความรู้ ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพัน ที่จะ เป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศ ให้เข้มแข็ง ขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้สามารถปรับตัวรองรับ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืน ของสังคมไทย ซึ่งการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จึงมีแนวคิดที่ต่อเนื่อง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลักการปฏิบัติตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง” และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน ทุกระดับ โดยยึดแนวคิดการพัฒนา แบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับ (7) ปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาถือว่าเป็นเครื่องมือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้และความสามารถ เป็นสมาชิกที่ดีและทำ ประโยชน์ต่อสังคม ผู้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจึงเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การวางรากฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมย่อมสามารถปรับเปลี่ยนคนใน สังคมให้เป็นไปในทิศทางการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมย่อมสามารถปรับเปลี่ยนคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทาง ที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข ตลอดทั้งพัฒนาครูให้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเกิดการเรียนรู้แบบยั่งยืนตามยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ (2554)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด1บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 แนว การจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ พัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภา. 2555 : 6) บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพื่อให้ เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จากคำ

แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีในด้านการศึกษากลับมาเกี่ยวข้องกับครูประกอบกับร่างแผนปฏิบัติการหรือ Roadmap การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558-2564 โดยให้กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความสำคัญ ในการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูโดยเน้นครูผู้สอนที่มีคุณวุฒิตรงตามวิชาที่สอน และสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครู หรือ พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ครูทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสามารถใช้นวัตกรรมเพื่อการสอนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555)

การพัฒนาคนให้มีศักยภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการศึกษา เนื่องจากกระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการเตรียมคน เป็นการสร้างรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ทำให้นักเรียนจำเป็นต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ด้วยการรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เป็นและเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามความต้องการของประเทศ สภาพการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีความก้าวหน้าในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ มุ่งสร้างความสามารถและทักษะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัย ของ วณิช นิรันตรานนท์ (2557) บทบาทของครูยุคใหม่คือการทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียนให้พัฒนาตนเองให้ได้เต็มศักยภาพ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพราะเทคโนโลยีในทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและล้ำสมัย ผู้คนในยุคใหม่ จึงต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา ดังนั้นครูต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและคอยแนะนำแนวทางการใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับเด็กอย่างเข้าใจ และพร้อมที่จะทุ่มเทวิชาความรู้ ด้วยวิธีการสมัยใหม่ตามธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง

ซึ่งการจัดการเรียนรู้ด้านพลศึกษา มีเป้าหมายเพื่อการดำรง สร้างเสริมสุขภาพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้ยั่งยืนสร้างความมั่นใจในชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและความปลอดภัยบนพื้นฐานของความเป็นไทย ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ด้านพลศึกษาต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ในสาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทยและกีฬาสากล ตามมาตรฐาน พ 3.1 เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา ส่วนมาตรฐาน พ 3.2 รักการออกกำลังกายการเล่นกีฬา และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎกติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

การเป็นครูพลศึกษามีใช้เพื่อการสอนให้นักเรียนกระโดดโลดเต้น หรือมุ่งแต่จะแข่งขันกีฬาแต่ครูพลศึกษาจะต้องตระหนักว่ามีภาระหน้าที่ที่จะต้องอบรมสั่งสอน และปลูกฝังให้นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการพัฒนาความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม มีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดีจากการเล่นกีฬาและเป็นคนดี มีน้ำใจนักกีฬา ดังเช่นหลักการและนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันที่ต้องจัดการศึกษาให้ทุกคนมีความรู้และมีสุขภาพดี รวมถึง การมีคุณธรรมตามสาระของพระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2553 ดังนั้นครูพลศึกษาในยุคนี้ ต้องเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน ได้เห็นความสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้ เป็นผู้นำในการออกกำลังกายเพื่อการมีสุขภาพดีอันเป็นเป้าหมายสำคัญของชีวิตและการจัดการเรียนรู้ด้านพลศึกษา นั้นถ้าครูพลศึกษาเป็นครูที่ไม่มีความรู้ความสามารถทางด้านพลศึกษาแล้ว การจัดการเรียนรู้นั้นก็จะเป็นลักษณะที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับกายบริหารเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของพลศึกษาเท่านั้น การจัดการเรียนรู้พลศึกษาที่เป็นไปตามธรรมชาติด้วยความสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีนั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความสามารถ

เข้าใจในหลักการพลศึกษาได้เป็นอย่างดี การใช้หลักการในการดำเนินการจัดการเรียนรู้พลศึกษาก็ด้วยเหตุผลที่ว่างานที่จะต้องทำจะต้องเป็นไปในลักษณะตามหลักการพลศึกษา ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้อาจจะมองเห็นว่า ครูพลศึกษาที่ได้เรียนรู้ในทักษะการเคลื่อนไหวต่างๆ แล้วอย่างนี้นั้น สามารถที่จะเป็นครูสอนทักษะต่างๆ เหล่านั้นได้เลยทีเดียว ซึ่งความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะครูพลศึกษานอกจากจะต้องสอนทักษะต่างๆ แก่นักเรียนและบุคคลทั่วไปดังกล่าวแล้ว ยังจะต้องมีความรับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้ทางด้านอื่นๆ อีกมาก เพราะมีฉะนั้นแล้ว วิชาพลศึกษาที่ครูพลศึกษาคงจะไม่ต้องมีห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้า หรือมีห้องเรียนเพื่อบรรยายวิชาการต่างๆ ด้วย ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษานั้น ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถที่จะตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาให้ได้ผลดีในการปรับกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างนักเรียนแต่ละคนที่จะเรียนในการรับฟังข้อเสนอต่างๆ เหล่านั้น ควรจะได้รับหรือไม้อย่างไร ตลอดจนความสามารถในการที่จะแก้ไขและหาคำตอบ ในปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการจัดการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่อย่างกว้างขวางได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นในการที่จะให้ครูพลศึกษาได้มีความรู้ความสามารถ และมีภาวะผู้นำ พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานต่างๆ เป็นอย่างที่ดี จึงจำเป็นที่จะต้องให้ครูพลศึกษาได้มีความรู้ความสามารถอย่างกว้างขวางและมีภาวะผู้นำใช้หลักการพลศึกษาและวิธีการจัดเรียนรู้ทางด้านเทคนิค หรือทักษะ ด้านพลศึกษา ควรจะมีวิธีการจัดการเรียนรู้มีความอดทนอดกลั้นต่อความเหน็ดเหนื่อย มีความตั้งใจที่จะใช้ความเพียรพยายามพัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ สามารถเล่นกีฬาได้อย่างดี และมีทัศนคติที่ดีต่อเล่นกีฬาเพื่อการออกกำลังกาย เป็นครูพลศึกษามีความมุ่งมั่นที่จะให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปเป็นเครื่องมือในการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพที่ดีให้กับตัวนักเรียนเองทั้งในปัจจุบันและภายภาคหน้า พอที่จะทำให้ระบบของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้มีการพัฒนา มีการส่งเสริมความเจริญเติบโต เริ่มจากกิจกรรม ที่นักเรียนรู้จักและเข้าใจดีไปยังกิจกรรมที่ต้องการ และนักเรียนไม่รู้จักรักและไม่เข้าใจ ครูควรเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ รู้วิธีวิเคราะห์ ความยากของการเคลื่อนไหวของนักเรียน แนะนำแนวทางให้นักเรียนเพื่อจะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่งเสริมการใช้แบบการฝึกอย่างชาญฉลาด จัดตั้งระดับความสามารถที่จะทำได้ให้มีความสัมพันธ์กันกับการพัฒนาของบุคคล แต่ละคนควรควรจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมซึ่งเป็นที่น่าสนใจของนักเรียนให้เป็นไปตามลำดับความก้าวหน้าทางด้านจิตใจของนักเรียน ควรจะส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่มีคุณค่า ที่สามารถนำไปใช้ในโอกาสข้างหน้าได้ เพราะว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสนใจอยู่ในตัวเอง ควรจะทำความมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมให้มีความชัดเจน นักเรียนควรได้ฝึกหัดให้มีการเรียนรู้จากการกระทำ โดยคำนึงถึงความแตกต่างในระหว่างบุคคล ควรจะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีความเป็นเลิศในทางคุณลักษณะมีการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงทัศนคติของตนเองในสภาพการณ์ต่างๆ หลายสภาพการณ์ (กรมวิชาการ, 2551)

ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เห็นความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาให้มีความรู้ความสามารถด้านพลศึกษา การฝึกอบรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตลอดจนเชื่อมโยงกับการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษา ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ครูได้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามสภาพชีวิตจริง จึงได้มีการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อประเมินรูปแบบภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการทดลองใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 680 คน และในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องมือในการพัฒนางาน คือ คู่มือและเอกสารประกอบการพัฒนา 2) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2) แบบสอบถามภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา 3) แบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีขั้นตอนการวิจัย 3 ระยะ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษารูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยเพื่อกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำของครูพลศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ยืนยันองค์ประกอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ที่มีคุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา การบริหารโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนา มาไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อยืนยันองค์ประกอบด้วยวิธีการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างตายตัว (Unstructured Interview)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษารูปแบบโดยการสำรวจระดับสภาพ ปัญหาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา

ระยะที่ 2 นำเสนอรูปแบบ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 4 ร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 ยืนยันรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านพลศึกษา และบริหารการศึกษา มาไม่น้อยกว่า 10 ปี และนักวิชาการทางการบริหารการศึกษาที่มีคุณวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาโท ขึ้นไป

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 6 นำรูปแบบที่ได้ไปทดลองใช้กับครูผู้สอนพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 จำนวน 20 คน จาก 255 โรงเรียน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบมาสรุปและเขียนรายงานการวิจัยเพื่อเผยแพร่

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บุคลิกภาพ 2) คุณธรรมจริยธรรม 3) ความรู้ความสามารถ 4) การพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพ และมีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา 7 วิธี ดังต่อไปนี้ 1) การฝึกอบรมพัฒนา 2) การติดตาม และประเมินผล 3) การใช้ชุดการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา 4) การฝึกปฏิบัติการภาวะผู้นำของครูพลศึกษา 5) การอบรมพัฒนา 6) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 7) การให้มีรูปแบบการพัฒนาครูพลศึกษา

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีส่วนประกอบและลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 หลักการของรูปแบบการพัฒนา คือ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำผลการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่ 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการใช้เทคนิค วิธีการ หรือกระบวนการเรียนรู้ ที่หลากหลาย และสะดวกในการนำไปปฏิบัติ 3) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรูปแบบการพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้พัฒนาทั้งในโรงเรียน โรงเรียน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเดียวกัน

2.2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบ คือ 1) เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมและทักษะด้านภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อให้ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำความรู้และทักษะด้านภาวะผู้นำของครูพลศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กระบวนการพัฒนา แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การปฐมนิเทศ การประเมินตนเอง เป็นการพบปะชี้แจง การดำเนินงาน มีการตอบแบบประเมิน ระยะที่ 2 การฝึกอบรมพัฒนาโดยยึดการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) ระยะที่ 3 การฝึกปฏิบัติการ และระยะที่ 4 การกำกับ ติดตาม และประเมินผล

2.4 ชุดการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา มี 4 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา สื่อและแหล่งเรียนรู้ เอกสารอ้างอิง และกิจกรรมการพัฒนา

2.5 การติดตามและประเมินผล มีการติดตามผลโดยทิ้งช่วงห่างหลังการพัฒนาไปแล้ว 2 สัปดาห์ จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบ จะพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.77$) อยู่ระหว่าง 4.63–4.88 เมื่อพิจารณาหาค่าร้อยละความก้าวหน้าของภาวะผู้นำครูในระบะติดตามผลพบว่ามีค่าร้อยละความก้าวหน้าโดยเฉลี่ยร้อยละ 51.93

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ครูพลศึกษา ตรวจสอบได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษามีความเหมาะสม

โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และหากพิจารณารายด้าน คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย และกระบวนการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนชุดการพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบ และการติดตามและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ภาวะผู้นำของครูพลศึกษาที่เปลี่ยนแปลงจากการทดลองใช้

3.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษา พบว่า ทุกองค์ประกอบมีผลการประเมินภาวะผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหาค่าร้อยละความก้าวหน้า เพิ่มขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบ โดยเฉลี่ย 91.84

3.3 การติดตามความคงทนของภาวะผู้นำของครูพลศึกษา ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมหลังการทดลองกับพฤติกรรมระยะติดตาม พบว่ามี ภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.77$) เป็นค่าร้อยละความก้าวหน้า พบว่า มีค่าความก้าวหน้าร้อยละ 51.93

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บุคลิกภาพ 2) คุณธรรม จริยธรรม 3) ความรู้ ความสามารถ 4) การพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำครูพลศึกษา เป็นพฤติกรรมของครูที่มีอิทธิพลเป็นที่ยอมรับของครูคนอื่นในการปฏิบัติงาน มีพฤติกรรมที่สามารถโน้มน้าว ชักชวนกระตุ้น ส่งเสริมให้เพื่อร่วมงานได้มีพฤติกรรมปฏิบัติตามและทำงานเป็นระบบทีม ภาวะผู้นำครูมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเป็นการนำทั้งในและนอกห้องเรียน และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้ให้นิยามของคำว่า ภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมและความสามารถของครู ที่แสดงออก ให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ส่วนบุคคลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันการเปลี่ยนแปลงการทำงานของครู สามารถเกิดได้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยปราศจากการควบคุมของผู้บริหาร ก่อให้เกิดพลังในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ การพัฒนาภาวะผู้นำครูควรมีลักษณะสำคัญที่ควรพัฒนา คือ มีความมุ่งมั่น พัฒนาตนเองไปสู่ครูมืออาชีพ สามารถสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ปฏิบัติงานในโรงเรียนเป็นระบบทีมเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสิ่งเดียวกัน ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีทางการสอน มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎี มีจิตวิญญาณ เป็นผู้นำ สร้างแนวคิดใหม่ วิธีการใหม่ ทুমเทเวลา มุ่งมั่นตั้งใจ ปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับวาสนา คุณาภิสิทธิ์ (2547) ที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาครูในการจัดทำสาระหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ซึ่งประกอบด้วยโปรแกรม 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การอบรมครูแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนละ 3 วัน เพื่อการจัดทำสาระหลักสูตร ช่วงที่ 2 การนิเทศติดตามผลตามหลักกัลยาณมิตร และการประเมินพฤติกรรม การจัดการเรียนรู้ของครู ช่วงที่ 3 การประชุมสัมมนาสรุปผลและประเมิน เจตคติเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาครู ในการจัดทำสาระหลักสูตรตามหลักกัลยาณมิตรและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีประสิทธิผล

2. จากความมุ่งหมายของการวิจัยในข้อที่ 2 ที่ต้องการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ข้อค้นพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ดังนี้ คือ 1) หลักการของรูปแบบ การพัฒนาซึ่งรูปแบบการพัฒนาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักการของรูปแบบ คือ 1.1) การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา นำผลการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่ 1.2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีการใช้เทคนิค

วิธีการ หรือกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสะดวกในการนำไปปฏิบัติ 1.3) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีรูปแบบการพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้พัฒนาทั้งในโรงเรียน โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเดียวกัน 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ เป็นจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยออกแบบมาเพื่อ 2.1) พัฒนา ความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2.2) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมและทักษะด้านภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2.3) เพื่อให้ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำความรู้ และทักษะด้านภาวะผู้นำครูพลศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) กระบวนการพัฒนา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 2 ระยะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยยึดการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) ระยะที่ 3 ระยะฝึก ปฏิบัติการ 4) ชุดการพัฒนา มี 4 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา สื่อและแหล่ง เรียนรู้ เอกสารอ้างอิง และกิจกรรมการพัฒนา และ 5) การกำกับ ติดตาม และประเมินผล มีการติดตามผลโดยทั้ง ช่วงห่างหลังการพัฒนาแล้ว 2 สัปดาห์

ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบที่ออกแบบมานี้ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยได้นำมาทดลองใช้รูปแบบตามกระบวนการ ในรูปแบบ ติดตามและประเมินผล ระหว่างการฝึกปฏิบัติ หลังการฝึกปฏิบัติ พบว่ามีค่าคะแนนความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษา และค่าความคงทนของ พฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษาล้วนแต่เพิ่มขึ้นทุกประการ ทั้งนี้ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนา ภาวะผู้นำครูให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการ เรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเพิ่มพูน ประสบการณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา รวมถึงวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำครู และอบรมพัฒนา ดังนั้นการอบรมพัฒนาจึงมีส่วน สำคัญ ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ในงานวิจัยของ วาโร เฟิงส์วส์ดี (2553) ได้เสนอแนวทางการวิจัยโดยการ พัฒนารูปแบบไว้ว่า การวิจัยโดยการพัฒนารูปแบบเป็นวิธีการวิจัยอีกลักษณะหนึ่งที่มุ่งสร้างรูปแบบที่อาศัยแนวคิด ทฤษฎี ผลงาน และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาหน่วยงานให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไปทั้งนี้ได้อธิบายวิธีการวิจัยโดยการพัฒนารูปแบบออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาและเตรียมการเบื้องต้น เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ซึ่ง ในขั้นตอนนี้เริ่มจาก 1) การศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ทำการศึกษาสำรวจ เบื้องต้น (Exploratory Study) ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และ 3) ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำผลการศึกษาจากทั้งหมดมากำหนดกรอบความคิดในการวิจัย ขั้นที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงและการ ดำเนินงานต่างๆ ของเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ทั้งนี้ข้อมูลและสารสนเทศเก็บมาจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สำหรับการศึกษานี้จะนำผลไปใช้ในการสร้างรูปแบบต่อไป ขั้นที่ 3 การสร้างรูปแบบ เป็นการนำเอาผลจาก การศึกษา และเตรียมการเบื้องต้น และการศึกษาภาคสนามมาทำการสร้างรูปแบบในขั้นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพการณ์ต่างๆ ตามเรื่องที่เหมาะสม และ ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็น การตรวจสอบรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น การจัดประชุมสัมมนา (Connoisseurship) การจัดประชุมสัมมนากลุ่ม

(Focused Group Discussion) เพื่อการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบที่ร่างขึ้น นำผลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบแล้ว นำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป การพัฒนาภาวะผู้นำควรเลือกวิธีให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของ บุคลากร และเน้นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541) ที่ได้เสนอแนวความคิดการ พัฒนาภาวะผู้นำว่า การพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างหลักการหรือทฤษฎีกับการฝึก ปฏิบัติจริง ตามที่นงลักษณ์ สิ้นสืบลผล (2542) ได้กล่าวว่าการพัฒนาบุคลากรทำได้ 3 ลักษณะ คือ การประชุมนิเทศ การ ฝึกอบรม และการฝึกฝนตนเอง ส่วน อรุณ รักธรรม (2550) แบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาเป็น รายบุคคล ซึ่งใช้วิธีการศึกษาที่บ้าน การสอนงาน การฝึกวิธีการทำงาน การเรียนรู้จากโปรแกรมสำเร็จรูป และการ หมุนเวียนเปลี่ยนงาน และการพัฒนาเป็นกลุ่มจะใช้วิธีการบรรยาย การประชุมอภิปราย การอภิปรายปัญหา การ ประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การแสดงบทบาทสมมติ กรณีศึกษา รูปแบบเหตุการณ์ การระดมสมอง และเกมการบริหาร

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา วิเคราะห์ได้จากการตอบแบบ ประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 ท่าน โดยพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการ ชุดพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบ และการติดตามและประเมินผล ผลการประเมินพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ครูพลศึกษา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ

3.2 กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำครูพลศึกษาก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.11$) หลังการ ทดลอง กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.80$) โดยมีค่าร้อยละ ความก้าวหน้าโดยเฉลี่ย 91.84

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาตนเองของครูในงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นการ พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาเอกสาร สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การนิเทศเพื่อนครู การเข้ารับการอบรม ประชุมสัมมนา และการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ และการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในเรื่องของบุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูดจาที่สุภาพ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ อาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน ผลการศึกษาสามารถคัดสรรองค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูได้ 4 องค์ประกอบคือ 1) มีการพัฒนาตนเอง และเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน 3) มีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำครู เพื่อให้ครูมี ภาวะผู้นำและสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับภาวะผู้นำแห่ง มหาวิทยาลัย Harvard ประเทศสหรัฐอเมริกา 2 คน คือ McCall and Lombards (1983, quoted in Yukl, 1998) ได้ ค้นพบลักษณะสำคัญของผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ 1) มีความมั่นคงในอารมณ์และมี จิตใจที่แน่วแน่ 2) มีความสามารถในการปกป้องคุ้มครอง 3) มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และ 4) มี ทักษะทางด้านการคิด และเทคนิควิธี ในส่วนของ Gardner (1990) ได้กล่าวถึงทักษะที่สำคัญสำหรับบุคคลที่มี พฤติกรรม ว่ามีลักษณะหรือมีความสามารถทางภาวะผู้นำไว้ 5 ประการ ดังนี้ คือ 1) การสร้างความเห็นพ้อง 2) การ ทำงานแบบเครือข่าย 3) การสร้างอำนาจโดยมีต้องใช้อิทธิพลของระบบราชการ 4) การสร้างความเป็นกลุ่มหรือ สถาบัน และ 5) มีความคิดที่ยืดหยุ่น การตัดสินใจเลือกรูปแบบผู้นำต้องพิจารณาปัจจัย ที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1)

รูปแบบผู้นำที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ ความคาดหวัง ค่านิยม ภูมิหลัง ความรู้ ความเชื่อมั่นในผู้บังคับบัญชา 2) รูปแบบผู้นำที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ ความคาดหวังในตัวผู้บังคับบัญชา และ 3) สถานการณ์สิ่งแวดล้อม เช่น ขนาดขององค์กร โครงสร้าง บรรยากาศ เป้าหมาย และเทคโนโลยี

3.3 การติดตามความคืบหน้าของภาวะผู้นำครูพลศึกษาจะเห็นได้ว่าในระยะติดตามผลหลังการทดลองไป 2 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำครูพลศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.77$) เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบ จะพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.63-4.88 เมื่อพิจารณาหาค่าร้อยละความก้าวหน้าของภาวะผู้นำครูในระยะติดตามผลพบว่ามีการร้อยละความก้าวหน้าโดยเฉลี่ยร้อยละ 51.93

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เกิดภาวะผู้นำทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.63-4.88 ซึ่งถือได้ว่า อยู่ในระดับสูงมาก จากผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้ทำการประเมินสมรรถนะครู โดยระบุว่าสมรรถนะครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผลการปฏิบัติงานซึ่งทำให้มีความโดดเด่นกว่าบุคคลอื่น ๆ สมรรถนะที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน จะเห็นได้ว่า สมรรถนะหลัก ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเอง และสมรรถนะประจำสายงาน ครูจะต้องมีภาวะผู้นำครู เป็นตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานการสอน ดังนั้น ครูจึงมีความจำเป็นต้องเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ ตลอดจนต้องพัฒนาความเป็นผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน และครูจะต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหารนักเรียนที่ตนเองสอนหรือรับผิดชอบอยู่ ครูต้องมีส่วนร่วมและมีภาวะผู้นำในการตัดสินใจสอดคล้องกับแนวคิดของ กษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา (2550) กล่าวว่า ในห้องเรียนครูต้องเป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหาร เห็นได้จากการแสดงถึงบทบาทครูในการเป็นครูผู้นำ เช่น การเป็นพี่เลี้ยงให้กับครูใหม่ การเป็นผู้นำทีม ผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร และสอดคล้องกับแนวคิดของ York-Barr and Duke (2004) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา กำหนดให้ครูต้องมีภาวะผู้นำที่สูงขึ้น เพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยบทบาทที่เกี่ยวข้องกับครูด้านการตัดสินใจและกระบวนการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและการทำงาน และการพัฒนาครูให้เป็น ครูผู้นำและใช้ภาวะผู้นำในการปรับปรุงการเรียนการสอน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูทุกคนต้องตระหนัก เพราะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการชั้นเรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพ และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีการจัดกิจกรรมที่ได้ดำเนินการเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง 2 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้งๆ ละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 16 ชั่วโมง เป็นกิจกรรมที่ครูพลศึกษาได้วิเคราะห์ อภิปราย เสนอความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน มีการสรุปประเด็นสำคัญและนำเสนอผลการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำและนำมารายงานผลในแต่ละครั้ง ทำให้ส่งผลในการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาให้สูงขึ้นในทุกด้าน เห็นได้จากพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษาหลังสิ้นสุดระยะปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนปฏิบัติการที่ผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูสูงขึ้นแสดงว่าครูที่ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาได้เห็นคุณค่า และประโยชน์ของการพัฒนาตนเองและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภาวะผู้นำของตนเองทั้ง 4 ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา นำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางพัฒนากับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ไปใช้เพื่อการพัฒนา ในสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนในระดับอื่นๆ เพื่อจะได้องค์ความรู้ที่เป็นภาวะผู้นำของครูพลศึกษาในภาพรวม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. (2550). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2550). **เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ พิธีเปิดการอบรม**

ครูผู้สอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงแรมแม่น้ำ.

คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดวีเจพรีนติ้ง.

คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). **คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ**

คู่มือการประเมินผลภายใน. กรุงเทพฯ : องค์การสินค้าและพัสดุดัชนี ร.ส.พ.

นงลักษณ์ ลินสีปผล. (2542). **การพัฒนานครลาง และ การฝึกอบรม**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูธนบุรี.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). **สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วาสนา คณาอภิสิทธิ์. (2547). **รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดทำสาระหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้**

สุศึกษาและพลศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557). **รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการ**

เตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (2557). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2557 จาก http://cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555). **รายงานประจำปี 2554 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : สกศ.

สุริยา ช้องเสนอ. (2557). แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. **วารสารข้าราชการครู**, 16(3), 12-16.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ. (2541). **การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- อรุณ รัชธรรม. (2550). **การพัฒนาและการฝึกอบรมบุคคล : ศึกษาเชิงพฤติกรรม**. กรุงเทพฯ : เสนาธรรม.
- อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Gardner J.W. (1990). **On Leadership** . New York : Free press.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30 (1970), 607–610.
- Yukl, G. (2004). **Leadership in Organizations**. 4th ed. New Jersey : Prentice Hall.
- York-Bar, J. & Duke, K. (2004). “what do we Know about teacher leadership? Findings from Two decades of scholarship”. *Review of Educational Research*. 74(3).